

Museums, education and cultural action

Between old and new meanings

105 deelnemers (waarvan 35 uit Georgië) uit 39 landen. Daaronder 4 Nederlanders: Theo Meereboer, Frederike van Ouwerkerk, Ernst van Keulen en ikzelf.

In aanloop tot de conferentie – achtergronden bij het thema

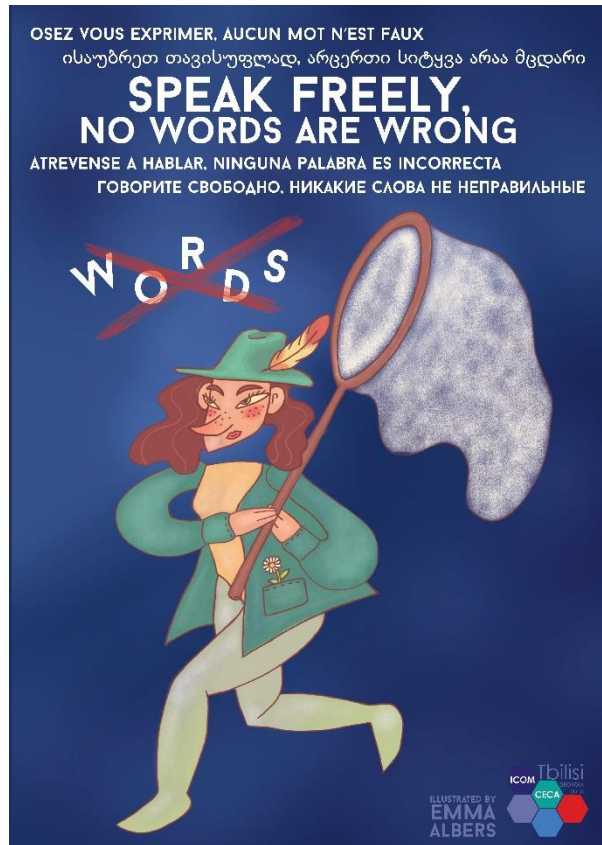
Sinds 1963 heet het educatiecomité van ICOM 'Committee for Education and Cultural Action'. De meeste leden weten ongeveer wat 'educatie' behelst, maar 'cultural action' zegt niemand wat. Wat doen we dan met die tweede helft van onze naam? Sinds de general conference van Milaan in 2016 zijn we dieper in deze materie gedoken en dit keer was de hele conferentie gewijd aan de betekenissen van de woorden in de naam van CECA. Wat zeggen de oude woorden? Wat zijn nieuwe begrippen? En vooral: wat zeggen de woorden die we gebruiken over de concepten die erachter schuilgaan?

Medebestuurder Jorge Albuja en ik hebben in 2016/17 een peiling gedaan via social media en een poster sessie om erachter te komen welke associaties *cultural action* oproept onder de leden. We presenteerden dat vorig jaar in Londen. Een groep wetenschappers in CECA heeft dit voorjaar onderzoek gedaan naar het taalgebruik rondom museumeducatie in Franstalige, Spaanstalige en Engelstalige literatuur (in Frankrijk, Canada, Spanje en Argentinië). De uitkomsten en een synthese zijn nu gepubliceerd in [ICOM Education 28](#), samen met praktische voorbeelden van *cultural action*. Door deze studies is duidelijk geworden hoe de term is voortgekomen uit een politieke ontwikkeling in Frankrijk rond 1963, waarbij de toenmalige minister van cultuur *action culturelle* introduceerde in het kader van 'maisons de culture', een soort buurthuizen, waarin cultuur werd ingezet om mensen uit achterstandsituaties te helpen. *Action culturelle* werd echter meer dan dat; het opende een nieuw perspectief op het belang van cultuur voor de ontwikkeling van mensen. Veel meer gezien vanuit de gebruiker dan het top down begrip *education*, dat stond voor door overheden, via scholen, opgelegd onderwijs.

In Londen kreeg ik als bestuurslid de taak om het zogenaamde *Vocabulary project* ter hand te nemen. Ik begon woorden te verzamelen die museumeducatoren – of hoe ze ook maar heten – NU gebruiken in hun eigen land om hun werk en hun beroep te duiden. De eerste versie van de CECA-Vocabulary, met inbreng van 19 landen, staat sinds september [downloadbaar](#) op de CECA-website (klik onderaan op *Vocabulary Synthesis*).

Wordcloud met de twee meest gebruikte woorden per land die het werk van de educator aanduiden

Het thema tijdens de conferentie

Direct op de eerste dag vond de panel discussie plaats over het conferentiethema, die startte met mijn inleiding: 'What's in a name; Talking about museum education and cultural action – words and meanings reflecting views on our profession'. Daarin presenteerde ik de eerste versie van de *CECA-Vocabulary* en formuleerde ik mijn eerste conclusies op basis van de inbreng van de 19 landen. Daaruit blijkt onder andere dat *educatie* als term verreweg het meest gebruikt wordt. *Cultural Action (action culturelle)* werd alleen genoemd door Franstalig Canada en de meeste respondenten gaven aan weinig te kunnen met dit woord. Ook zag ik dat het woordgebruik meegroeit met de onderliggende ontwikkelingen in het denken over de manier waarop mensen leren, hoe ze nieuwe indrukken en informatie verwerken.

Aan het eind van mijn presentatie riep ik de aanwezigen op om komend jaar ook andere landen toe te voegen aan de woordenverzameling. En ik presenteerde de blauwe poster hierboven als een soort spelregel voor de verdere conferentie, omdat het best lastig is om betekenissen te verwoorden in een taal die niet de jouwe is, zeker als je het idee hebt dat je snel op die woorden gevangen wordt. De poster, gemaakt op mijn verzoek door een studente van de grafische school (MBO opleiding) in Utrecht, hing tijdens de conferentie aan beide kanten van de zaal.

Na mijn introductie was er een levendige panel discussie met de CECA-regional coordinators en de zaal. We zaten direct in de kern van de discussies over *old and new meanings* en de toon voor de conferentie was gezet.

Juist door deze conferentie werd er voortdurend over *cultural action* gesproken. Verreweg de meeste deelnemers verstaan dit als informeel leren, waarbij in tegenstelling tot *education* geen vooraf bepaald leerdoel gesteld is. Dat informele leren kan veel gezichten hebben, zoals entertainment/recreatie, toeristische ontwikkeling (ook in economische zin), outreach / community programma's en inclusie.

Opvallend vaak ontstond discussie over de relatie tot *cultural activism* en de politieke rol van musea. Onder het motto *Can museums be neutral?* vonden enkele sprekers dat musea politiek stelling moeten nemen en veel actiever aan de slag gaan met het relevant zijn voor de samenleving, bv. door op te komen voor mensen in achterstandsituaties. Tegelijkertijd zijn de meeste musea linksom of rechtsom financieel en beleidsmatig afhankelijk van overheden, dus hoe activistisch kun je dan zijn?

Van enkele Latijns-Amerikaanse collega's hoorden we dat sommige museumdirecteuren en overheden bezig zijn om museumeducatie af te schaffen. Ook in het kader van de nieuwe ICOM-definitie zijn er krachten die er weinig feeling mee lijken te hebben. Dat staat in een sterk contrast tot de uitkomsten tot nu toe van het *Vocabulary project*, dat aantoont dat het woord 'educatie' nog altijd het meest gebruikt wordt in het vakgebied.

De inzichten van deze conferentie heb ik verwerkt in een langere keynote presentatie in oktober 2018 op de ICOM/CECA Asia-Pacific regional meeting in Seoul, waar ik was uitgenodigd om te spreken over het Vocabulary project – een bijzondere ervaring. Deze presentatie en bijbehorende powerpoint heb ik gedeeld op mijn eigen [website](#).

Groepsfoto Tbilisi

Ter inspiratie - selectie uit de andere onderdelen van de conferentie

Hierbij een greep uit de vele presentaties, met zaken die mij aan het denken zetten en die mogelijk interessant zijn voor Nederlandse collega's. Ik breng je graag in contact met de betrokken sprekers.

- Gina Koutsika, van Kew Gardens in Londen, hield een vurig pleidooi voor het checken van aannames via onderzoek. Ze vertelde over de lage bezoekerscijfers van de Art Gallery in Kew Gardens, die altijd geweten werden aan de wens van bezoekers om vooral te wandelen in de tuinen en dus niet om een 'museum' te bezoeken. Het onderzoek wees echter uit dat heel andere zaken een rol speelden die deels eenvoudig oplosbaar bleken: de meeste bezoekers wisten totaal niet dat er een Art Gallery is in Kew. Degenen die het wel wisten dachten dat je er extra voor moet betalen of konden de plek niet vinden. Elke bezoeker krijgt nu duidelijke informatie over de Art Gallery, de bewegwijzering is aangepakt en er staat groot 'gratis toegang' op het pand. De bezoekersaantallen stijgen nu. De wens tot een meer aansprekende programmering kost iets meer tijd, maar er is al veel gewonnen.
- Paolo Campetella van de Universiteit Roma Tre uit Rome beschreef een onderzoek naar de invloed van schrijven met de hand over kunst op de stimulering van de hersenen. 10-jarige leerlingen schreven 51 dagen op school een regeltje over steeds een ander fragment van een kunstwerk uit de Vaticaanse musea en verzonnen er titels bij. Dit werd gevolgd door een discussie tijdens het bezoek aan het echte kunstwerk. Drie maanden later werden dezelfde leerlingen nogmaals gevraagd om te schrijven over een ander kunstwerk. Hun teksten werden geanalyseerd en geclassificeerd naar de mate van denkkraft: van de vrij directe concrete beschrijvingen naar de zinnen waarin leerlingen verbanden leggen en relaties leggen met zichzelf. Daaruit bleek dat de leerlingen in hun 'thinking skills' waren gegroeid.
- Het Openluchtmuseum van Georgië (in Tbilisi) doet kampeerprojecten onder het motto *From virtual reality to reality* voor ouders en kinderen. De gedachte erachter is dat er vaak weinig communicatie is tussen ouders en kinderen, omdat iedereen met zijn eigen dingen / smartphone bezig is. Bij het kamperen gaan telefoons weg en gaat het om gezamenlijk ontdekken, hulp vragen, nieuwe vrienden maken. Overdag zijn er veel activiteiten, 's avonds is er een kampvuur. In deze setting blijkt ruimte te ontstaan om juist *emoties* aan te spreken.

- Dinara Khalikova van ICOM Russia presenteerde een omvangrijk en veelzijdig Russisch inclusieproject. Elk jaar kiest ICOM Russia een ander accent (bv. gehandicapte kinderen of blinden en slechtzienden) en daar wordt dan gelijktijdig aan gewerkt op meerdere niveaus: 1) scholing van museummedewerkers, 2) verbetering van aanbod van musea en 3) delen van good practices. Dinara is één van de CECA-Best Practice winnaars dit jaar, dus meer is te lezen in het Best Practice 7-boek (zie de link op de volgende pagina). Interessant vond ik de compacte en heldere animatiefilmpjes die gemaakt worden in het kader van de scholing, ook heel bruikbaar voor ons. Op p. 42 staan acht links naar youtube filmpjes, met Engelse ondertiteling, bijvoorbeeld over [kinderen met autisme](#).
- Onderzoekster Elsa Baily uit de VS had een boeiende bijdrage naar aanleiding van de vraag van opdrachtgever science center CurOdyssey: HOE verifieer je eigenlijk dat jonge kinderen leren van hun bezoek? Daarbij gaat het om het brede begrip *learning*. Je kunt het de doelgroep niet direct vragen, noch 'meten', dus welk gedrag 'bewijst' dan dat kinderen iets opgestoken hebben? Elsa is in de literatuur over pedagogie en leerpsychologie gedoken en heeft de daaruit gedestilleerde criteria naast haar eigen onderzoeksresultaten gelegd. Te observeren zijn bv. het gebruik van zintuigen, de mate van concentratie/focus, of het kind geïnteresseerd is in wat het doet, dingen (meerdere keren) uitprobeert en oplossingen zoekt. Maar ook of het kind naar andere bezoekers kijkt, probeert na te doen en of er communicatie plaatsvindt met bv. volwassen begeleiders. Via gesprekken kun je er vervolgens achter komen of het kind zin heeft om te praten over wat het heeft ervaren. Zo ja: wat kan het erover vertellen? Maakt het vergelijkingen met dingen die het al kent? Via de ouders kun je later te weten komen of het kind thuis nog terugkomt op het bezoek. Elsa benadrukte het belang van het museum als *sociale omgeving* in het leerproces van kinderen (ook van volwassen bezoekers trouwens). Ze noemt het de 'togetherness'. Een flink deel van wat mensen meenemen uit hun museumbezoek ontwikkelt zich door kijken naar elkaar en door communicatie: het onder woorden brengen van wat je observeert en erbij denkt (reflectie = leermoment) en de onderlinge uitwisseling. Voor kinderen zijn ook (geleid en vrij) spelen en imitatie belangrijke leerstrategieën.
- Mette Boritz van het Nationaal Museum in Kopenhagen zouden we hier in Nederland een keer moeten uitnodigen, ze is zo'n prikkelende spreker. Haar nieuwe directeur heeft als motto: 'make people talk (about your museum)'. Inmiddels is hij al voor het 2^e seizoen hoofdpersoon in een reality soap op TV, die zijn leven als museumdirecteur volgt. Even wennen voor de museumcollega's... Parallel voerde het museum in 2017 een campagne waarbij alle Denen zijn uitgenodigd om voorwerpen te nomineren die het museum volgens hen moet bewaren omdat het staat voor Denemarken in de laatste 20 jaar. Dit is enorm goed opgepakt, één TV-kanaal maakte er zelfs een eigen wedstrijd bij. Het museum heeft daarna de top 30 in een tentoonstelling gepresenteerd. Zowel in de tentoonstelling als via social media, maar ook in regionale workshops, werden deze keuzes bediscussieerd en van commentaren voorzien. Het museum heeft nog nooit zoveel media-aandacht gehad, nog nooit toonden zoveel mensen interesse voor het museum. Inmiddels loopt het keuzeproces voor het voorwerp van 2018. Minder positief is het gegeven dat door nieuw regeringsbeleid in de komende jaren ca. 20% van de museummedewerkers hun baan gaan verliezen. Bij terugkomst uit Tbilisi zou Mette horen welke 10% er dit jaar in haar museum uit moeten.
- Wencke Madebacher, CECA-national correspondent voor Oostenrijk, presenteerde een onderzoek uit 2016/17 onder 70 musea naar de arbeidsomstandigheden van educatiemedewerkers (waaronder wat wij rondleiders en museumdocenten noemen). Daar komt uit dat velen te maken hebben met zeer onstabiele arbeidsvoorwaarden. Educatiedocenten zitten vaker in tijdelijke functies (50% in tegenstelling tot gemiddeld 30% bij alle museumfuncties) en velen weten maar kort tevoren wanneer ze ingeschakeld worden. Slechts 30% weet langer dan een maand van tevoren dat ze werk hebben. Ongeveer 30% weet het pas op zeer korte termijn (vandaag of morgen). In de Oostenrijkse museumwereld wordt deze situatie geaccepteerd omdat het zou gaan om veel jonge studenten, die dit erbij doen. Maar het onderzoek toont aan dat het in grote meerderheid afgestudeerden betreft van 35 jaar en ouder, die economisch afhankelijk zijn van dit werk. Bovendien voor 85% vrouw. Een uitspraak van Wencke: musea zouden hun gebrek aan planning niet moeten afwentelen op de educatiemedewerkers.

Wencke is heel geïnteresseerd in data van andere landen om situaties te vergelijken. Is een vergelijking met Nederland mogelijk, nu in de Museumvereniging de toekomst van werken in musea een issue is?

Tips: verwijzingen / links

Downloadbare Publicaties:

- [ICOM Education 28](#) – Cultural Action
Deze hele ICOM Education is gewijd aan cultural action / informeel leren in musea. Het start met een mooie terugblik op het ontstaan van CECA en de introductie van de term *cultural action*. De kern beslaat een literatuuronderzoek in vier landen en een aantal conclusies in een synthese. In het laatste deel van de publicatie staan praktijkvoorbeelden centraal, met een Nederlandse bijdrage van Evelien Reeskamp van het Centraal Museum over een project met voormalige vluchtelingen op pagina 2016: *LET ME TAKE YOU! From backpack to museum*.
- [Best Practices 7](#)
Tijdens de conferentie presenteerden de winnaars van de Best Practice award 2018 hun projecten. Hun projecten zijn voor iedereen terug te vinden in de publicatie.

Uit de presentaties:

- Darkroom Mansion is een [game](#) die uitleg hoe fotografie werkt. Het ontwikkelproces van de donkere kamer is verwerkt in de beloning van het spel: de te verzamelen kunstwerken (foto's) worden in stappen ontwikkeld - of niet, als je niet succesvol bent. Project gepresenteerd door Erja Salo van het Finnish museum of photography.
- Ook uit Finland kwam een aansprekende duo-presentatie van Lila Heinola en Janina Ahlfors van [TAITE](#) uit Tampere over hoe je geluiden kunt inzetten voor programma's met bijzondere doelgroepen. Lila doet dat met ouderen, Janina met baby's en kleuters (zij weet bv. hoe je aan eetbare verf komt). Ze toonden ook een programma van ouderen en baby's/kleuters samen.

Workshop Educatie Toolkit en met CECA-president Mila Chiovatto met Georgische Toolkitboekje.

Mijn eigen inbreng:

- Workshop rondom Educatie Toolkit: op verzoek van het conferentieteam heb ik op zondag 23 september van 11.30-14.30 uur in ART Palace in Tbilisi een workshop gegeven aan 18 Georgische collega's. De Educatie Toolkit is in overleg met mij door Inga Karaia en een team collega's vertaald en vormgegeven in het Georgisch. Heel bijzonder om je eigen publicatie te zien in totaal onleesbare, krullerige letters! De workshop was levendig, met een mooie opbrengst aan ideeën en concepten van de Georgische collega's. Ze zaten er helemaal in.
- Startlezing van de panelsessie bij de start van de conferentie op 25 september, zie hierboven.
- Chair of session bij de eerste Market of Ideas op 25 september.
- Korte presentatie over de Educatie Toolkit tijdens de Welcome Reception op 25 september, waarbij de Georgische Educatie Toolkit officieel werd gepresenteerd. Deze versie is inmiddels digitaal toegankelijk, zie de link op mijn eigen (nieuwe) [website](#).
- Uiteraard deelgenomen aan de CECA-bestuursvergaderingen en de General Assembly. Ook veel tussendoor overlegd met mede-bestuursleden om de zaken zo goed mogelijk op de rit te houden voor het komende jaar. Met name over de verkiezingen van 2019, zie hieronder.

CECA-bestuurszaken die mogelijk relevant zijn voor ICOM NL en andere comités:

- Nieuwe IRIS database (adressenbestand van ICOM)
Ani Avagyan, CECA-secretary, meldde dat het totaal ondoenlijk is om te werken met de nieuwe ICOM database IRIS. Ze heeft dit aan de Board gedemonstreerd en het werd akelig duidelijk dat het absoluut onmogelijk is om actieve CECA-leden te selecteren per land. En dat is wat onze national correspondents nodig hebben om hun werk te kunnen doen.
Ten eerste krijgt Ani alle leden in beeld die ooit – sinds 1948 – CECA lid zijn geweest òf CECA hebben aangegeven als 2e of 3e keuze. Ze had het over meer dan 18.000 files! Ten tweede staan leden nog altijd niet als ‘active’ wanneer de betaling van hun nationale comité nog niet is ontvangen of verwerkt door ICOM Paris, wat betekent dat een deel van de leden maar enkele weken per jaar ‘active’ zijn, als ik het goed begrijp. Ten derde klopt er heel veel niet in de duizenden adresfiles. Soms staan er adressen en namen van musea die al 30 jaar niet meer kloppen, terwijl recent updates zijn doorgegeven. Het voelt als drijfzand!

ICOM-CECA vraagt support van alle andere comités, dus ook aan ICOM NL, om dit punt onder de aandacht te blijven brengen in Parijs en te werken aan een doorbraak. Hoe is het mogelijk dat een nieuw systeem zo slecht presteert? Deze impasse MOET een keer doorbroken worden, om de geloofwaardigheid van potentiële leden niet verder te verliezen.
Ani Avagyan is graag bereid om voorbeelden te geven uit de praktijk.

Voor mij is dit een extra punt van zorg omdat ik weer aan de slag ga met het voorbereiden van de 2019-elections. Daarvoor is nodig dat we met enige zekerheid kunnen vaststellen of kandidaten – en later ook de stemmers – voting member van ICOM-CECA zijn. In 2016 zijn we uitgegaan van de database op 31 december 2015, aangevuld met nieuwe leden. Zo konden we ondervangen dat leden uit landen die de jaarlijkse fee pas laat betalen toch meetellen. Uitgaan van de december 2018-lijst is nu echter niet meer voldoende zekerheid, gezien de hierboven beschreven situatie. Ik hoor dus graag hoe andere comités hiermee omgaan. Adviezen zijn welkom!

- ICOM-CECA maakt zich ongerust over de tendens in een aantal Latijns-Amerikaanse landen om *educatie* te schrappen in museumbeleid. Wij verbazen ons oprecht over deze ontwikkeling, die vermoedelijk deels voorkomt uit gebrek aan expertise op publieksbereik / educatieve aspecten van museumwerk. Tot onze verwondering blijkt nu ook in de kringen rondom ICOM en in de groep die bezig is met de nieuwe ICOM-museumdefinitie gesproken te worden over het weghalen van *educatie* uit de ICOM-definitie (CECA is hier niet bij betrokken).
Wij vragen dus om alertheid om te borgen dat de educatie/publieksbereik-aspecten duidelijk deel blijven uitmaken van de nieuwe museumdefinitie!

Excursiedag: klooster bij Mtskheta en Stalin-museum in Gori. Georgië is prachtig en intrigerend!

Arja, 03 12 18 - arjavanveldhuizen@gmail.com